

Frisos, sanefes, greques...

Trobem els frisos arreu, i des de èpoques molt remotes, com a element decoratiu: a parets, columnes, gerros, marcs, enreixats... Un fris és, bàsicament, una decoració emmarcada entre dues línies paral·leles. Els frisos que ens interessen, però, són els *frisos periòdics*, que presenten un motiu bàsic que es va repetint al llarg de tot el fris.

<p>Frisos del temple mixteca de Mitla (Mèxic)</p>	<p>Frisos del temple de Palmyra (Síria)</p>
<p>Enreixat d'una balconada</p>	<p>Ceràmica inka</p>

En un fris periòdic el *mòdul* o *motiu bàsic* es va repetint per translació amb un vector v que té la direcció del fris i una llargada equivalent a l'amplada d'aquest motiu mínim.

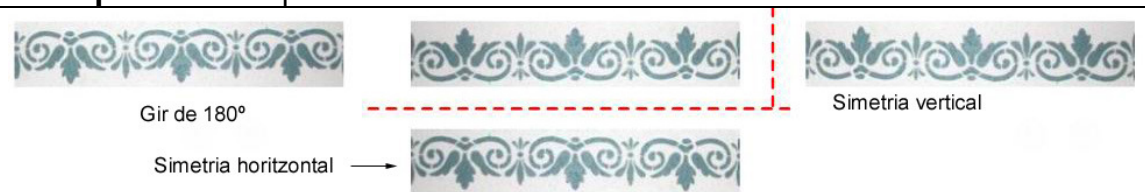

Moviments a aplicar a un fris

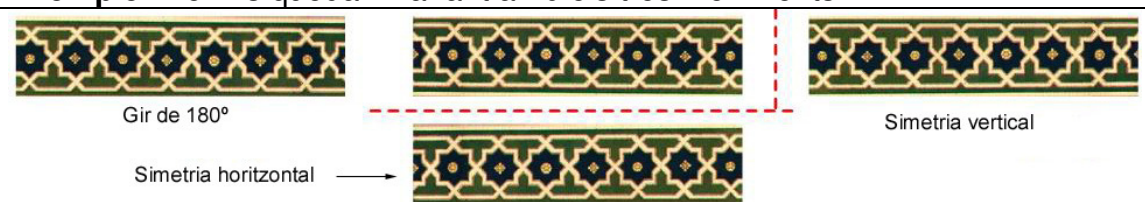
D'una forma similar a la que hem aplicat als dissenys de rosasses, tapaboques, rajoles.. podem classificar els frisos segons els moviment que els deixen *invariants* (no es nota cap canvi en el fris després d'aplicar el moviment). Els tres primers moviments bàsics a estudiar són:

- el gir de 180°
- la simetria d'eix vertical
- la simetria d'eix horitzontal

Exemple 1: el fris queda invariant amb una simetria vertical

Exemple 2: el fris queda invariant amb els tres moviments

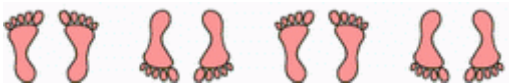
En l'estudi dels frisos hem d'introduir un cas de simetria especial: la **simetria amb lliscament**. És molt semblant a la simetria horitzontal, només que després d'aplicar-la fem un desplaçament horitzontal. El resultat obtingut és semblant al de les petjades d'uns peus caminant.

Classifiquem els frisos

Combinar els quatre moviments ens dóna 16 possibilitats diferents (gir sol, gir i simetria vertical, simetria vertical sola...). D'aquests 16 casos quatre són incompatibles (tots ens els que apareixen la simetria horitzontal i la simetria amb lliscament), alguns no es poden fer i altres són repetitius. Al final només queden 7 de possibles.

Tots els tipus de frisos els anomenem amb una **F**. Després afegim un subíndex (1, si no tenen rotació; 2, si en tenen), i un superíndex (no se'n posa cap si no tenen cap simetria; 1, si tenen simetria horitzontal; 2, si tenen simetria vertical; 3, si tenen simetria amb lliscament). Així queden el set frisos possibles:

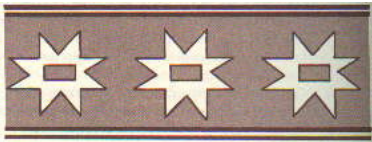

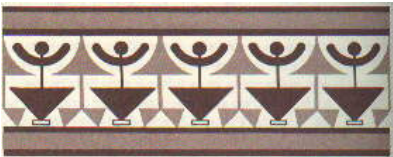

Fris	Gir de 180º	Sim. horit.	Sim. vertic.	Sim. llisc.	Tipus
					F_1
	X				F_2
		X			F_1^1
			X		F_1^2
				X	F_1^3
	X	X	X		F_2^1
	X		X		F_2^2

També podem veure un model amb lletres

Fris	Gir	Simetria vertical	Simetria horitzontal	Tipus
b b b b b b	q q q q q q	d d d d d d	p p p p p p	F_1
p d p d p d	p d p d p d	b q b q b q	b q b q b q	F_2
c c c c c c	c c c c c c	c c c c c c	c c c c c c	F_1^1
p q p q p q	b d b d b d	p q p q p q	b d b d b d	F_1^2
p b p b p b	q d q d q d	d q d q d q	b p b p b p	F_1^3
o o o o o o	o o o o o o	o o o o o o	o o o o o o	F_2^1
p d b q p d	p d b q p d	b q p d b q	b q p d b q	F_2^2

- 1) Tenint en compte els dos quadres anteriors classifica aquests nou frisos. La majoria d'ells són dissenys tèxtils asteques o maoris.

Fris	Gir	S H	S V	S LL	Tipus
					
					
					
					
					
					
					
					
					

Fabriquem frisos

Per fabricar un fris hem de fer un procés en tres fases:

- Primerament ens cal és dissenyar un *motiu mínim*, un *mòdul*. Aquest *mòdul* no ha de tenir cap tipus de simetria.

- Després, depenent del tipus de fris, aplicarem ordenadament els moviments que creen la figura bàsica. Per exemple, per fabricar un fris F_2^1 que té gir i simetries horitzontal i vertical, cal aplicar només primer una simetria horitzontal i, després una simetria vertical al conjunt obtingut.

Mòdul	Simetria horitzontal	Simetria vertical

- Finalment traslladem la figura bàsica amb un vector que té la seva amplada.

Ara construirem un fris de cada tipus. Usarem com a motiu bàsic un dibuix d'un dinosaure. Utilitzarem el programa *geogebra*.

- 1) Obre l'arxiu *fris_1.ggb*. Farem un fris F_1 (no té ni gir ni simetries de cap tipus). Aplica la translació a la imatge segons el vector u . Torna a aplicar la translació a la imatge nova. Repeteix el procés 3 vegades més. Si mous el punt lliscant podràs variar la longitud del vector.
- 2) Obre l'arxiu *fris_2.ggb*. Farem un fris F_2 (té un gir de 180° , és a dir, una simetria central, i cap simetria axial). Aplica una simetria central a la imatge segons el punt E . Aplica després la translació a la 1a imatge segons el vector v (que és el doble de u). Torna a aplicar aquesta mateixa translació a la imatge girada. Repeteix el procés una vegada més. Si mous el punt lliscant podràs variar la longitud del vector. Movent el punt E també variaràs el fris.

- 3) Obre l'arxiu *fris_1_1.ggb*. Farem un fris F_1^1 (només té simetria horitzontal).
 Aplica una simetria axial respecte a l'eix horitzontal a la imatge segons la recta *f*. Aplica després la translació a les dues imatges segons el vector *u*. Torna a aplicar aquestes mateixes translacions a les noves imatges. Repeteix el procés dues vegades més. Si mous el punt lliscant podràs variar la longitud del vector.
- 4) Obre l'arxiu *fris_1_2.ggb*. Farem un fris F_1^2 (només té simetria vertical).
 Aplica una simetria axial respecte a l'eix vertical a la imatge segons la recta *e*. Aplica després la translació a la primera imatge i a la segona imatge segons el vector *v* (que és el doble de llarg que *u*). Torna a aplicar aquestes mateixes translacions a les noves imatges.
- 5) Obre l'arxiu *fris_1_3.ggb*. Farem un fris F_1^3 (només té simetria amb lliscament). Aplica una simetria axial respecte a l'eix horitzontal a la imatge segons la recta *f*. Aplica després la translació d'aquesta nova imatge segons el vector *u*. A continuació amaga la imatge anterior (la primera simètrica que has fet) i trasllada alternativament diverses vegades les dues imatges que tens segons el vector *v* (que és el doble de llarg que *u*).
- 6) Obre l'arxiu *fris_2_1.ggb*. Farem un fris F_2^1 (té gir i simetries horitzontal i vertical). Aplica una simetria axial respecte a l'eix horitzontal a la imatge segons la recta *f*. A continuació una altra simetria axial a les dues figures segons l'eix vertical *e*. Aplica després la translació d'aquestes quatre imatges segons el vector *v* (que és el doble de llarg que *u*).
- 7) Obre l'arxiu *fris_2_2.ggb*. Farem un fris F_2^2 (té gir i simetria vertical). Aplica a la imatge una simetria central respectes al punt *E*. A continuació aplica una simetria axial a les dues imatges respecte a l'eix vertical *h*. Traslada ordenadament després aquestes quatre imatges segons el vector *v* (que és el quatre vegades llarg que *u*).
- 8) Adjudica cada *motiu bàsic* a un dels frisos (F_1 , F_2 , etc.)

